

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.02.2003, sp. zn. 32 Odo 340/2002, ECLI:CZ:NS:2003:32.ODO.340.2002.1

Číslo: 72/2003

Právní věta:

Ustanovení § 679 odst. 1 písm. b) obch. zák. ve znění účinném před 1. 1. 2001 nebránilo dohodě o zániku účasti tichého společníka na podnikání výpovědí u smlouvy uzavřené na dobu určitou.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.02.2003

Spisová značka: 32 Odo 340/2002

Číslo rozhodnutí: 72

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Smlouva o tichém společenství

Předpisy: § 263 odst. 1 písm. b) předpisu č. 513/1991Sb.
§ 679 odst. 1 písm. b) předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 12. 8. 1999 K r a j s k ý o b c h o d n í s o u d v Brně rozhodl v předmětné věci, v níž žalobce vůči žalované uplatnil nároky ze smluv o tichém společenství (ustanovení § 673 an. obchodního zákoníku - zákon č. 513/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů) tak, že I. žalovaná je povinna zaplatit žalobci částku 1 681 599 Kč s 19% úrokem z prodlení ode dne 31. 1. 1998 do zaplacení do tří dnů od právní moci rozsudku a II. žalovaná je povinna zaplatit žalobci na nákladech řízení částku 95 918 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám advokáta žalobce.

K odvolání žalované V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 7. 2. 2002 rozhodl, že rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně se mění tak, že žaloba, jíž se žalobce domáhal, aby žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobci částku 1 681 599 Kč s 19% úrokem z prodlení od 31. 1. 1998 do zaplacení, se zamítá. Dále odvolací soud rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů částku 105 468 Kč.

V předmětné věci žalobce uplatnil nárok na vrácení vkladu tichého společníka (včetně nároků dalších tichých společníků na něj postoupených), přičemž jádrem sporu je, jak konstatoval odvolací soud, zda smlouvy o tichém společenství, které byly v daném případě uzavřeny na dobu určitou - deseti let, lze vypovědět.

Odvolací soud zaujal názor, že ustanovení § 679 odst. 1 obch. zák. je nutno považovat za ustanovení kogentní, od něhož se strany nemohly odchýlit, a tudíž smlouvu o tichém společenství, uzavřenou na dobu určitou, vypovědět nebylo možné. Ze znění smlouvy nelze dovodit, že strany projevíly úmysl sjednat si výpověď jako další důvod pro zánik smlouvy nad rámec cit. ustanovení.

Odvolací soud proto dospěl k závěru, že ke skončení účasti žalobce (a dalších tichých společníků) dosud nedošlo a nárok na vrácení vkladu ve smyslu ustanovení § 680 obch. zák. tak dosud nevznikl.

Žalobce podal proti tomuto rozsudku dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení 238 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, účinných ke dni 31. 12. 1990) a důvodnost o ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř., tj. že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolatel shrnuje dosavadní tvrzení účastníků resp. učiněná skutková zjištění a uvádí, že žalobce uzavřel se žalovaným dne 10. 1. 1995 smlouvu o tichém společenství s vkladem ve výši 823 433 Kč, kterou dne 16. 6. 1997 žalobce vypověděl s odvoláním na čl. V. odst. 2 smlouvy ke dni 31. 12. 1997. Žalobce uplatnil jednak nárok na vrácení svého vkladu podle § 680 obch. zák., zvýšeného nebo sníženého o jeho podíl na výsledku podnikání žalovaného, jednak uplatnil i pohledávky dalších čtyř bývalých tichých společníků, které na něj přešly cesí na základě smluv o postoupení pohledávky z 3. 8. 1998.

Dovolatel nesouhlasí s právním závěrem odvolacího soudu, že z čl. V. smlouvy (všech totožných smluv) o tichém společenství nelze dovodit vůli účastníků sjednat výpověď jako jeden z možných způsobů zániku smluvního vztahu. Předmětné smluvní ustanovení je formulováno zcela určitě a srozumitelně a nevzbuzuje žádné pochybnosti. Žalovaná jako podnikatelka učinila žalobci a dalším bývalým společníkům návrh smlouvy o tichém společenství, který obsahoval i předmětné ustanovení, a nemůže se dnes účelově dovolávat jiného výkladu, než který vyplývá ze smlouvy, s výmluvou na nepřesnou citaci zákonného ustanovení.

Dovolatel dále nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že ustanovení § 679 odst. 1 obch. zák. je nutno vykládat jako ustanovení kogentní. Taxativní výčet kogentních ustanovení je obsažen v ustanovení § 263 obch. zák. a mezi nimi v době, kdy došlo k uzavření předmětných smluv, ustanovení § 679 odst. 1 obch. zák. uvedeno nebylo.

Dovolatel uzavírá, že žalobce a žalovaná naprosto svobodně, určitě a srozumitelně sjednali jako jeden ze způsobů zániku závazkového vztahu výpověď, což jim tehdy platná úprava umožňovala, a to i v případě smlouvy o tichém společenství, uzavřené na dobu určitou. Žalobce (stejně jako ostatní tiší společníci) byl oprávněn smlouvu platně vypovědět a vznikl mu nárok na vrácení jeho vkladu sníženého o jeho podíl na výsledku podnikání. Žalovaný je s plněním svého závazku v prodlení od 30. 11. 1998 a žalobce se proto domáhá i úroků z prodlení 19 % p.a. od uvedeného data do zaplacení.

Dovolatel z uvedených důvodů navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Současně dovolatel navrhuje odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí podle § 243 o. s. ř. a pro případ, že dovolání bude shledáno nedůvodným, žádá, aby žalované nebyla zcela nebo aspoň z části přiznána náhrada nákladů řízení ve smyslu § 150 o. s. ř. (důvody k tomu dovolatel podrobněji rozepisuje.).

Podle bodu 17., hlavy I., části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným

po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů, se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001).

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací, po zjištění, že dovolání je v daném případě přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. (v rozhodném znění), neboť rozsudkem odvolacího soudu byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, se zabýval tím, zda dovolání naplňuje důvod nesprávného právního posouzení věci ve smyslu ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. Rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Právním posouzením je činnost soudu, při níž aplikuje konkrétní právní normu na zjištěný skutkový stav, tedy dovozuje ze skutkového zjištění (skutkové podstaty), jaká mají účastníci podle příslušného právního předpisu práva a povinnosti. Při aplikaci práva jde tudíž o to, zda byl použit správný právní předpis a zda byl také správně vyložen, popř. správně aplikován.

V předmětném případě účastníci sjednali ve smlouvě o tichém společenství, uzavřené dne 10. 1. 1995, v článku V. bodu 1, že „tato smlouva se sjednává na dobu určitou v trvání deseti let“ a v bodu 2, že „kromě důvodů pro zánik smlouvy uvedených v § 679 odst. 1 obch. zák., tj. uplynutím doby, na kterou je smlouva uzavřena, výpovědí, dosažením podílu tichého společníka na ztrátě do výše vkladu tichého společníka ukončením podnikání, na něž se tato smlouva vztahuje, prohlášením konkursu na majetek podnikatele, zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku, zaniká smlouva i smrtí tichého společníka“.

V ustanovení § 679 odst. 1 obch. zák. ve znění rozhodném ke dni uzavření výše citované smlouvy o tichém společenství se určuje pod písm. b), že účast tichého společníka na podnikání zaniká „výpovědí, nebyla-li smlouva uzavřena na dobu určitou“. Ustanovení § 679 odst. 1 obch. zák. v rozhodné době nebylo zahrnuto v § 263 obch. zák. do taxativního výčtu těch ustanovení, od nichž se strany nemohly odchýlit nebo je vyloučit. Teprve novelou – zákonem č. 370/2000 Sb. bylo s účinností od 1. 1. 2001 do § 263 obch. zák. zařazeno též ustanovení § 679 odst. 1.

Stěžejní právní otázkou, na jejímž posouzení a řešení spočívá rozhodnutí v dané věci, je, zda účastníci měli právo se ve smlouvě o tichém společenství platně dohodnout na možnosti zániku účasti společníka výpovědí, i když smlouva byla uzavřena na dobu určitou. Jedná se tudíž o interpretaci a aplikaci ustanovení § 679 odst. 1 ve vazbě na ustanovení § 263 obch. zák., popř. i ustanovení § 2 odst. 3 obč. zák. a v návaznosti na smluvní ujednání v čl. V. bodu 1. a 2. smlouvy (smluv) o tichém společenství.

Na prvním místě je nezbytné zdůraznit, že i když ustanovení § 679 odst. 1 obch. zák. neobsahuje taxativní výčet způsobů zániku účasti tichého společníka na podnikání (mezi další, zde nevypočtené, patří např. dohoda mezi tichým společníkem a podnikatelem, odstoupení od smlouvy ze zákonem určených nebo smluvených důvodů, splynutí osoby podnikatele a tichého společníka anebo dohoda stran smlouvy o tichém společenství o tom, že důvodem zániku je smrt tichého společníka – posledně uvedený důvod si účastníci sjednali nad rámec citovaného ustanovení), rozhodné je, zda ustanovení § 679 odst. 1 písm. b) obch. zák. je ustanovením kogentním, tj. zda se od něj nelze odchýlit ani tím způsobem, že se výpověď stanoví jako způsob zániku účasti tichého společníka na podnikání i u smlouvy uzavřené na dobu určitou.

Ustanovení § 679 odst. 1 písm. b) obch. zák. nebylo zahrnuto v ustanovení § 263 obch. zák. a dohodě o zániku účasti tichého společníka na podnikání výpovědí u smlouvy uzavřené na dobu určitou nebránil výslovný zákaz obsažený v zákoně, ani povaha ustanovení § 679 odst. 1 písm. b) obch. zák.,

jež upravuje zánik účasti tichého společníka výpovědí pro případ, že smlouva nebyla uzavřena na dobu určitou.

Z toho vyplývá, že účastníci si mohli ve smlouvě dohodnout výpověď, byť se jednalo o smlouvu uzavřenou na dobu určitou. V takovém případě bylo však zapotřebí se zabývat zevrubně výkladem projevů vůle účastníků, směřujících k uzavření smlouvy, za použití výkladových pravidel podle ustanovení § 266 obch. zák. a § 35 odst. 2 obč. zák., zvláště v tom směru, zda znění smlouvy, pokud jde o výpověď, je jen nepřesnou citací zákona, nebo zda účastníci vskutku ve smlouvě projevili vůli sjednat výpověď i u této smlouvy, uzavřené na dobu určitou.

Odvolací soud však, vycházeje z opačného právního názoru, takové zkoumání a posouzení neprovedl. Je tak dán dovolací důvod, spočívající v nesprávném právním posouzení věci (ustanovení § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.), a dovolací soud proto napadené rozhodnutí zrušil, aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.), a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (ustanovení § 243b odst. 1, věta za středníkem, a odstavec 2, věta první, citovaného ustanovení o. s. ř.).